

Comentariul romanului Rascoala scris de Liviu Rebreanu- prima parte

In Marturisiri pot fi gasite importante formulari programatice: "a patrunde si a infatisa absolutul, in arta, ramane nazuinta suprema", "arta inseamna creatie de oameni si viata"; "arta, ca si creatia divina, devine cea mai minunata taina. Creand oameni vii, cu viata proprie, scriitorul se apropie de misterul eternitatii"; "nu frumosul intereseaza in arta ci pulsatia vietii". Contrar opiniei majoritatii criticilor literari care au vazut in el reprezentantul tipic al realismului, romancierul se declara in repetate randuri adeptul unui "realism ponderat si obiectiv", "stilizat", care sa propuna o sinteza, si nu o fotografie a vietii, artistul nu copiaza realitatea niciodata. Realitatea pentru mine a fost numai un pretext pentru a-mi crea o alta lume, noua, cu legile ei, cu intamplarile ei". Romanul, in opinia sa, trebuie sa fie "in acelasi timp si psihologic, si social, si fantastic si istoric".

Formula estetica aplicata prozei lui Rebreanu continua sa fie cea a realismului epic si obiectiv, cu nuanteri aduse de diferite opinii critice. S-au facut distinctii in ceea ce priveste obiectivitatea declarata a romancierului. E. Lovinescu o pune pe seama constructiei arhitectonice si a aglomerarii de "imponderabile" sau a distantarii de viziunea lirica a samanatorismului si de eticismul ardelean. Lucian Raicu asociaza obiectivitatea cu impartialitatea si deplina detasare a naratorului in raport cu situatiile prezentate, vorbind despre "linistea magnifica a comunicarii". N. Manolescu opereaza o distinctie necesara: obiectivitatea in sens etic - impartialitate - nu trebuie confundata cu cea estetica (capacitatea scriitorului de a nu influenta direct fictiunea si de a-si lasa personajele sa se manifeste liber in actiune).

Naratorul romanului "doric", omniscient si omnipotent, are ambitia de a face ca lumea operei sa semene cat mai mult cu lumea reala, creand iluzia ca fictiunea se afla in prelungirea vietii, deschise si infinite. Dar o diferenta esentiala separa viata de lumea fictiunii: in prima actioneaza cauzalitatea, in cea de-a doua -intentionalitatea artistica.

Naratorul dispare ca voce narativa distincta, dar are rolul de a construi opera; de aceea obiectele, gesturile si replicile eroilor au un anumit scop si se incarca de semnificatie. "Nimic nu este intamplator, eroii sunt predestinati", iar in text domina "o teroare a semnificativului" (N. Manolescu, Arca lui Noe. Eseu despre romanul romanesc).

Pentru L. Raicu, "realismul are infiltratii simbolice" in proza lui Rebreanu, deoarece dincolo de viata in mers, amorfă si nedeslusita, se intreveade o viata secunda grava, esentiala, sugerata si ascunsa in acelasi timp.

In sprijinul obiectivitatii, dar si al afirmarii epicului, vine si structura epopeica ampla a unor romane precum Ion si Rascoala. Viziunea solemna si grandioasa, esentializarea concretului pentru a scoate la iveala fenomenul primordial, asociate cu maretia tragica a eroilor supusi unei fatalitati atotputernice, dovedesc profunzimea si complexitatea discursului epic.